

A szerető leírása a román népdalban.

(Második és befejező közlemény.)

A román szerelmes nem csókol kedvesének *kezet* (mână). Csak a papnak, meg a szülőknek szokás kezét csókolni. Nem is adnak semmit a kéz alakjára, finomságára. A leány a kezét nem ápolja, mert a finom kéz bőr a munkátlanságát árúlná el, ő pedig dolgos hírben szeretne élni. A legény szereti a munkás kezét; szereti a szegény leányt, mert a maga kezével öltözködik föl (l. 436, 438); a gazdag leány erre nem ér rá, kezével a pénzt olvasgatja (l. 438). A menyecskét hiába hivatja ki a szerető, nem mehet ki, mert kenyeret dagaszt, tésztásak a kezei és a háta mögött áll a pipogya férj (l. 411). A távollevő kedves felől töprengve a leány kíváncsi tudni, hogy lefekvésekor melyik kezét teszi a feje alá, mert ha a bal kezére fekszik le, a szeretőjéről fog gondolkodni, ha a jobbikra, úgy sohajtani és sírni fog utána (l. 130). A bánatos dalokban gyakran fordul elő, hogy a leány egyik kezével varr, dolgozik, a másikkal hulló könyeit törölgeti (l. 171). A szerencsétlen ifjú gyakran vádolja az anyát, hogy szerencsétlensége, bánata onnan van, mert napfelé, holdfelé, csillagokfelé emelt kezekkel átkozta meg (l. 184); vagy a mikor a bölcsőben rengette, kezeivel dolgozott, de szájjával megátkozta, hogy ne legyen étele sírás nélkül s hogy kézről-kézre járjon, mint a rossz állat (l. 125). Ha a legény nem a kedveséhez, hanem más leányhoz menne el kőröbe, kívánja, hogy törje le mind a két kezét (l. 266). Az összekulcsolt kéz (mânele încleștate) a kétségbeesés kifejezője (l. 318); idegen kéz alatt lenni (sub m. străinului) a legkeservesebb állapotok egyike, a tövis árnyékában ülni (l. 132); sós vagy vajas kézzel ültetni virágot, hiábavaló munka, nem fogamzik meg, a szere-

lemben ráunást, válást jelent (l. 154); a szerencsétlenül férjhezment leány a saját kezével akar véget vetni az életének, hadd menjen el a híre s tanuljanak az anyák, mint kell férjhezadni a leányaikat (l. 173). A vitéz legény nem pisztolylyal, nem karóval megy éjjel a nyereszkező vállalatra (la căştig), hanem üres kézzel (l. 286). A kántorokat (diac) a táncszókbán sokat gúnyolják, hogy kezük a szent képeknél vagy a zsoltárkönyven áll, de szemük a leányoknál (l. 471); vagy hogy egyik kezükkel írnak, a másikkal a leányoknak intenek (l. 26). A szegény állapotban élő legényt a leány akként gúnyolja ki, hogy az udvarát összejárhatná csipőre tett kézzel, belé nem ütődnek sem az asztagokba, sem a gazdasági szerszámokba (l. 461). A *kézujjra* (deget) sínes jelzője a román szerelmesnek. Az ujját csak akkor veszi észre, ha gyűrűs (în degete cu inele l. 23, 242); a *körömmel* (unghie) pedig egyáltalában nem foglalkoznak a szerelmesek.

A *láb* (picior) sem igen lelkesíti a román szerelmezt. Egyetlen szépítő jelzőre akadtam a gyűjteményben (l. 241) „la picioare mititică“, a miből mégis azt a következtetést vonhatjuk, hogy a kiesiny láb tetszetősebb. A kurta láb a leánynál nagy hiba; a legény nem veheti el nőül, mert lábával a szövőszék lábítóját (tálpigă) el nem éri (l. 435). A szerelmes kedvesét lábainak járásáról, sőt a köntöse ránczáról is megismeri (l. 34). Máskülönbén a láb a dalban csak akkor játszik szerepet, ha piros eszima van rajta, vagy ha meztelen, a jómódot vagy a szegénységet jelképezvén (l. 151, 426) ez által. A mezitlábos leányt gúnyolják, bár van legény, aki annak láttára kész hogy elpusztítsa magát (l. 150). A katona hiszi, hogy anyja megátkozta, hogy lábaival mérje a nap alatt levő területeket (l. 320); a legény, kedvese bájainak a láttára, a lábaiból inog (l. 381) és kéri is, engedje karjai közé, mert lábai nem bírják (l. 372), míg más oldalról a lábait tette tönkre (sajnálkozik is felettük), elmenvén messzeföldre a kedveséhez, hogy annak kebelén a bánatán enyhítsen (l. 132). A gúnydalban sajnálják a leányok lábait, hogy összejárják a határt kendőzésre alkalmas növényekért (l. 439). A leány arra figyelmezteti a csapodár szerelmezt: ám próbáljon másokkal is, de vigyázzon, mert ő még a lábát sem nyújtja ki, egy lépést sem tesz s három-négy derék

legény is fogja derekát átölelni (l. 248). A halott lábairól szokás a gyolcsot félredobni, hogy meggyőződjenek a halál beálltáról (l. 149). A nagy bajba került leány a tömlőcz ajtaja előtt arra kéri a fogházórt, engedje beszélni az övével, hogy megizenhesse az anyjának, ha még gyermeke születnék, fejét a lábaival törje össze, mert ha az övét összetörte volna, az isten a bűnét megbocsátotta volna.

A *fül* is (ureche) csak akkor érdekes, ha függő (cercei) csüng rajta; a függőt a legény megcsókolja azért, hogy a ki látja, az irigységtől megpukkadjon (l. 401). Különben semmi szép tulajdonságát nem ismeri föl a fülnek. Hanem a fülbe suttogni a szerelmesnek a fonóban vagy a tánczban, vele ily módon bizalmaskodni, mint az édes titkolódzás, az együttértés és az együttérzés jele, egyaránt boldogítja a szerelmeseket (l. 448). A leányok a fültövön viselik a virágot. „Virágot tehetsz, viselhetsz a fültövön“, jelenti, hogy valaki már túl van minden bajon, veszedelmen. Az öreg éneklí, ha még egyszer fiatal volna, füle tövén virágot viselne s estvénként a leányokhoz járna, szóval élné a világát (l. 397). A legény fülére húzva viseli a kalapot; az ördög fülüknél fogva viszi el a maga áldozatait (l. 472).

Az egész kötetben nem akadtam a női *vál* (umér) dicséretére; úgy látszik, hogy a román szerelmes arra nem fektet súlyt. A *nyak* (grumaz) már érdekesebb szereppel bír. Különösen ha gyöngyökkel van fölékesítve, alkalmas arra, hogy szerelemre gyúlaszsa a férfi szívet (l. 79); csak jaj annak, a ki a gyöngyös nyak és nem a szív jósága után indul a szeretőkeresésben (l. 242).

A *hát*-ról, hátgerinczről (spate) a következőket jegyezzük föl. A vágy a szerelmes hátát támadja meg és készti indulásra kedvese felé (l. 137); az otthon maradó a gonddal, az aggodalommal marad a hátán (l. 306); a katonának a hátgerince fáj a fegyverek hordozásától; a szíjak bevágásától vér serked a szegény hátából (l. 315). A leány arra kéri az anyját, hogy ne adja férjez az idegenbe, hogy hátán a ruháival látogassa meg (l. 373); míg a kikapós menyecske utálja a lassú urát, mert míg fölveszi hátára a subáját, beestveledik (l. 174). A tánczszókban a rest leányt szokták ostorozni azzal, hogy 9 ingéből

három elszakadt, négy lyukas és kettő nem áll meg a hátán (l. 442). A férjét nem szerető menyecske elkergeti az urát a háta mögül, majd elvégzi a munkát helyette is (l. 463). A vén legénynek fáj, hogy azt mondják róla, hogy a bordák a hátán meggömbültek és ajkai elfonyadtak már (l. 169). A hűtlen menyecskét hátba szokás ütni (l. 398).

A *derek* (mijloc) a román szerelmezt sem hagyja érintetlenül. A legény, a mikor kedvesét lefesti, a derekát nádderéknak (mijloc de trestioară, l. 101), vékonyknak, karesúnak (la mijloc subțirică, l. 241) nevezi. Aratáskor a legény a derekát fájlalja, s csodálkozik a leányon, hogy a nap hevében aratva bírja a derekát (l. 37). A mindig búslakodó és panaszkodó katona derekát a patrontás teszi tönkre (l. 303). A *csipőre* (șold, șele) teszi a leány a kezét (l. 461); a kardot arra köti a betyár-féle legény (l. 413).

A *fej* (cap) alakja ritkán van magasztalva a román dalban; a legény hajadon fejét a leány (cu capul gol) urfifőhöz hasonlítja (l. 37); másképpen lépten-nyomon szerepet játszik. A kedves bájai, a szerelem hatalma, a fej vesztére szolgálnak, a fejébe kerülnek valakinek (l. 9., 13., 95., 97. 122); a kezére támasztott fővel szokás a kedvesre gondolni (l. 12); a kedves a szeretőjét a legnagyobb betegségből is kigyógyítja, csak vizes ronggyal köti be a fejét (l. 14), vagy csak a kezét teszi a fejére (l. 104); a legény szeretne mákvirágos kertben feküdni betegen, kedvesével a fejénél (l. 382). Szokás valamire úgy esküdni: „míg keresztet nem tesznek a fejemhez“ (l. 74); a főt lehajtani, lehorgasztani (pune capu la pământ) *szokás, ha a szerelmesnek bánata van, vagy mondani valója nem lévén, némán akar maradni vagy épen nem igazat kénytelen mondani (l. 67, 242). A míg az ifjú szerelmes nem volt, fejét bárhova tette le, gondtalanul aludt, most fejét az ágyfőre helyezi és szüntelen a szerelmesére gondol (l. 89). A fiatal leányt még nőni engedik, hogy a fejébe megjőjjön az esze (l. 99). A legény a leány fejét beköti, azaz feleségül veszi (l. 142); „n'am cap se te uit“ (nincs fejem, hogy elfelejtselek), nem tudlak elfelejteni (l. 164). A leánynak, ha férjhez megy, minden kimegy a fejéből (l. 177); „fejemen van szüntelen“ (mi tot pe cap), nem

tud a bánattól, az unalomtól megmenekedni (l. 180); a faluban éjjel bódorgó legénynek gyakran betörik a fejét (l. 181). Minden betegségnek van orvossága, csak annak nincs, ha olyannal él az ember, a kit ellenállhatatlanul utál, gyűlöl, egyedül a fenyődeszkából készült koporsó s a fejkő a sírnál (l. 212). A fejét kő alá tenni valakinek, jelenti: megölni valakit (să-i pue capul sub piatră, l. 246). A maga fejétől csinálni valamit, egyoldalúlag a maga esze szerint járni, soh'se jó a dal szerint, az isten megveri az illetőt, szóval porúl jár (l. 218). A ki a mások tetszése szerint tesz, a maga fejét veszejti el, teszi kockára (l. 223). A bűn, a hamis eskű, az átkozódás visszahull a fejére az illetőnek (l. 241, 316). A megsalt szerelmes átkozódásai közé tartozik: „Kínodban tépd hajadat a fejedről“ (l. 265). A ki akadályt gördít a szerelmesek elé, a fejét annak menykővel szeretnék megütni (l. 281). A leány a büszke ifjút azzal akarja észretéríteni: majd megöszül fejedem a haj és senkinek sem fogsz kelleni (l. 277). A katona töltött puskával a fejénél szokott nyugodni (l. 308); a féltékeny férj is (l. 413). A katonai szigor s illetőleg a csákó vért fakaszt a katona fejéből (l. 316); s ha haldoklik, feje alatt nincs párna (l. 320). A fejére ugrani: (sări în cap) megtámadni valakit (l. 437). Fején viseli a leány a rózsákat (la cap eu ruji l. 443); a bosszus leány a fejét a kemenezéhez veri (l. 448). A leányok nem járnak a koresmába, de ha fejük kontyhoz jut, nem lehet tőlük a koresmába beférni, mondja egy gúnyolódó táncszó (l. 454). A házas férj az ördög fejeről lenyúzza a bőrt, hogy az anyósának főkötőt, az apósának sapkát készítsen a fejére. A balladákban gyakran előfordúl: capul a reteza (l. 490, 494) levágni (lenyírni) a főt; a lua capu (l. 495): lefejezni, levenni, leütni a főt. A betyár vagy a balladai hős nem tágit ellenfele elől, a míg feje fönáll (l. 492, 493).

A *testet* (trup, trupșor) a népdalban hasonlítják a rozmaringhoz (l. 39), a rózsához (trup de trandafir l. 74), a virágokhoz (trup de floricele l. 364). Azt mondják róla, hogy csinos (cinaș l. 402), vékony (l. 30), karesú, mintha gyűrűn volna áthúzva (l. 28). A diák teste tele van bűnnel (l. 75); a leány egész testében szenved az idegenségben (l. 278); a leány szeretője kedveért a testét az ördögnek, lelkét pedig a pokolnak

adta (l. 11); a katona egész testét eszi a bornyú (l. 303). A táncszókban gúnyolják a rest leányokat, hogy ünnepnapokon nagyon fürgék, munkanapon pedig utoléri őket a test betegsége, a restség (l. 420). A szerelmes ifjút kedvese fekete szemének a látására egész testében hideg borzongás fogja el (l. 31).

A kedves *járása* (mërs) nem olyan, mint a többi halandóé: kényes (desmierdat l. 28), ringó (legănat l. 28), szerelemmel telt, kedves (drăgostos l. 159). A szerető ifjú egyedül a járásáról is ráismer a kedvesére (l. 96, 34). A legény járás közben átöleli a leány nyakát s úgy halad vele az úton tovább, a szerelmesek ilyenkor nagyon boldogok. Egy dalban a legény azt az óhaját fejezi ki: vajha kedvesével a honaalján halna meg (l. 382). A *hangja, beszéde* (graiu) vágyódó, fájdalmas (doios), a mi kiveszi a szép eszéből az embert (l. 29), *szerelmesen* esengő (drăgostos), milyen az erdélyi román leányoké egyáltalában (l. 28). A leány kedvesének (drăguț, bade, bădică, bădiță, badișor) a termetét, derék voltát szereti a fenyőfához (brad) hasonlítani, a mely büszkén emelkedik az égfelé s daczol a viharral (l. 39); vagy a cseresznyefához (căt un cireș), karóhoz (prăjină l. 429); zászlóhoz (ca ș'un steag l. 52), huszárhoz (ca ș'un husar l. 431). Elmondja nagynak (mare), fiatalnak (tinër), gyermeknek (copil, băiat); piros almának (măr roșu), szépnek (mândru), rózsafának (trandafir), vitéznek (voinic), jó léleknek (suflet bun), pávának, pávafiókának (puin de păun). Minden érdeklí a leányt, a mit kedvese csinál, hogy viseli a kalapját, a tollát, hogy szánt, hajtja az ökröket, bánata, öröme, ülése, állása, szemejárása, alvása, evése, hangja, beszéde . . . mindenre talál kényeztető jelzõt.

A legény a maga szeretõjét (mândră, draguță, lele) szintén elnevezi: fiatalnak, gyermeknek, drágának, erősnek, gyengének, ügyesnek, magasnak, vékonynak, kerekdednek (rotunjoară), virágnak, pávának, pávafiókának, keresztnek, napnak stb. stb. s nincs az a kényeztető szó, a mit fel ne használjon a szerető bájainak kifejezésére.

Különösen sokat bajlódnak a szerelmesek azokkal a tárgyakkal, öltönydarabokkal, a miket magukon szoktak viselni.

A román ruhaviselet férfinél, nőnél egyaránt festői szép, vidékenként változni szokott. Ruhaviselet (port) és nyelvjárás

(graiu) sok-sok kis szigetet alkotnak a románság között. Egy-egy ilyen elszigetelt területen lakók között az atyafiságos együttérzés, az összetartozóság nagyon ki van fejlődve. A területen kívül állók idegenek (streini). A szeretkezés, a házasság ritkán történik a körön kívül.

A leányt kedvesének a kalapja (clop, pălărie) és annak bokkrétája (peană) érdekli leginkább; ezekkel sokat foglalkozik. A nagy bokkrétát, a mi igen gyakran aprógyöngyökkel, pénzdarabokkal felékesített csinált virágból, néha toll vagy élő virág csomóból áll, a legény büszkesége szokott lenni. Minél derekabb a legény, ha hozzá még vagyonos is, mert a szép bokréta jómódot is jelent, annál nagyobb, annál szebb bokkrétát szokott viselni s a leány hiszi is, hogy annak a hajhullás ellen gyógyereje van (l. 88). A leány, mint említettük, szeretné, ha kedvese toll helyett az ő szemöldökét viselné kalapjában bokkrétának (l. 75); s annak távozásakor abbeli vágyát fejezi ki: vajha ő bokréta volna a kedves kalapján, hogy mindig vele lehessen s neki árnyékot tartson mindig (l. 33). A leány nem tekint arra, hogy a szeretőjének se üstje, se füstje, szóval szegény, vagyontalan, csak kalapbokkrétája legyen szép és büszkén viselje (l. 39). A szép fogalma gyakran a kalapbokkrétából indul ki, azt mondják: „frumoasă, mândră ca o peană“ (l. 139), ezzel ki van fejezve a nagyon szép fogalma. Van rózsa- (l. 75), pávatoll bokréta (l. 33.) A különböző bokkrétának különböző jelentősége van. A pávatoll a büszkeség, a rózsa a szerelem kifejezője; a besorozott katona fenyő bokkrétát visel; töményvirágból (tămăiță) kalapbokkrétát visel a tömlőcbe, bisziokból (busuioc) a veszedelembé menő; míg a nagy bánat kifejezője a (peană de viorele) viola bokréta (l. 301). A legény a kalapján szokott egyet facsarni, mikor érdeklődést akar jelezni valamely ismeretlen nő iránt (l. 72). A legszebb kalap kifejezője: „pălărie cu flori“, virágos kalap (l. 102). A leány az ördögöt a szeretője kalapjáért küldi, hogy az állandón nála maradjon (l. 410).

A leány a férfi fővegek között a kalapnak adja az elsőséget (l. 41); a bőrkuesma (căciulă) szerepe a dalban kevesebb. A leányok egy dalban panaszkodnak, hogy a falu derekabb legényeit katonának vitték, otthon maradt néhány törpe még,

a kik orrukra lehúzott kuesmáikkal szőgyent csinálnak a leányoknak (l. 298.) A sapka (sapcă), különösen ha fekete, szintén meg van énekelve (l. 44, 464). Mindez azonban a szerint megy, mely vidéken miféle fövegeket szoktak a legények viselni.

A *szij*, *deréköv* (curea, șerpar) szintén figyelem tárgya. A leány szerelmes tud lenni a legénybe, ha szegény is, csak gombokkal díszített deréköve legyen (l. 408). A gazdagságot a telt deréköv fejezi ki leginkább. „Ennek a leánynak a szépsége az apja derékszijába van“ jelenti, hogy gazdag leány (l. 441.) Legjelesebb a brassói szij (l. 306). Az *ing* szép, ha válvarrással (cămașă cu altiță) van díszítve s a leány büszke a szeretőjére, ha ilyen inget visel (l. 39). A katona új inggel, de a bánattól összemarczangolt szívvel indul el (l. 112), az elhagyott legény mosatlan (nеспălată) ingbe jár. Híres a brassói *harisnya* (cioareci brașovenesti) és szép, ha zsinóros (cioareci cu șinor; l. 23, 40, 404). A leány zsinóros harisnyájú ráolvasókat (ügyes legényeket) kér, hogy kigyógyítsák nagy bajából (l. 102.) Távozó zsinóros kedvese után szakad meg a leány szíve (l. 124). A legény lábbelije: *csizma* (eismă), *boeskor* (opinei), ez szegényebb állapotra mutat, azt a módos legények viselik (l. 437). A kecskebőrből készült csizma (cisme de capră) viselője a legjobb módot árulja el. A nagy csizmájú menyecskétől és leánytól a legény óvakodik (l. 432). Szép a román csizma (cisme românești), a mi se nem nagy, se nem szűk, magas szárakkal (l. 23); az új csizmát nagyra becsülik, csak ünnepnapok alkalmával húzzák fel. A piros csizma leányoknál (c. roșii), szintén ünnepi, vagy akkor húzzák fel, ha vásárba mennek, illetőleg az úton többnyire a hátukon czipelik és csak a város végén húzzák fel. Régebben sárga színű csizmát is viseltek, ma már mind a két szín kimenőben van a használatból. Általában fekete bőri csizmák a divatosak. A boeskort a dal nem dicsőíti. A katona bakan-csot (păpuși, boconci) visel (l. 313).

A többi öltönydarabok közül érdekes szerepe van a *czondrának* (țundră), a melynek színe vidékenkint változik. A tilosban legeltető legénynek a czondráját szokták zálogba elvinni (l. 370). A kedvesét a leány a czondrája színéről szólítja meg, így:

Mureșan, cu țundra sură! (l. 50). A *szokmányról* (suman)

alig egy pár helyen van említés téve. A rest leányt gúnyolják, hogy egy esztendő alatt nem tud egy szokmányra való posztót szőni (l. 457); a legény italért a szokmányát szokta zálogba hagyni (l. 386).

A leány sokat foglalkozik a legény ökrőrhajtó ostorával (sbiciu, biciu), a mi otthon szegen szokott függni (l. 462). Hoszszú, bőrből készült eszköz, selyem csattintóval; a férfi rendszeren ezzel szokott a feleségéből jóra való asszonyt csinálni (l. 173, 462, 422). A leány epedve néz ökrőrhajtó kedvese után, a ki ostorát félkézbe tartja (l. 27); s arra kéri szeretőjét, hogy a mikor előtte hajtja szekerét, tegyen ostorára selyem csapót (pleasnă de mătasă) és suhintson a hat ökre közé, ő a szobából hallani fogja és ha félhalott lesz is, akkor is kijő, ha csak ráteking, baja elmúlik (l. 82). Egy másik dalban a leány kakuk szeretne lenni, hogy a hegytetőről hallgassa meg, kedvese miként hajtja ökreit, csattintván az ostorával (l. 144). A katona óhajtáná, hogy kedvese lássa, miként van öltöztetve, mert ott, a hol legénykorában az ostora volt, most a panganét tokját hordozza (l. 317). A legény csengőkkel (clopote) selyembojtokkal, zsinórokkal ékesíti fel az ökreit (l. 68), a leány nagy gyönyörűségére.

A leány hajában, vagy füle tövében, mellén virágot (flori) szokott viselni, fején gyöngyös pártát (beartă, bertită) újjaiban gyűrűket (inel), fülében csüngőket (cercei) és mellén, a hajában gyöngyöket (măргеle). Mindezek emelik a leány szépségét és a legény előtt ingerlőbbé teszik. Azért a népdalban gyakran esik szó ezekről (l. 77, 371). A gyöngyös nyak olyan, mint a csillagos ég (l. 39.) A szerelmet a gyűrűs újjak és a gyöngyös nyak idézi elő (l. 79). De a leányoknak ezen csecsebecsék utáni vágya adja a legény szájába a kérdést: Ki vette gyöngyeidet és függőidet leány? Az, a ki szereti édes ajkaimat és szememért bolondul — felel vissza incselkedve a leány (l. 77.) A legény és a leány karcusúsága közötti különbséget szépen fejezi ki egy dal (l. 41): a legény mintha gyűrűn, a leány mintha gyöngyön volna keresztül huzva. Legény korában a leány a legénynek egy gyöngybe vitt enni valót, jól lakott belőle, sőt még maradt is; házas korában úgy él, mint egy császár, hogy soha sincs jóllakva (l. 394).

Keszkenőt (näframä) visel a román leány a fején, a kezében. Három irányban tesz neki szolgálatot. Lehúzza arczára, a mikor bánatos; törli vele a könyeit; mikor csintalankodik, fillent, vagy szégyent tettét, a fél szemére húzza le s így félre fordul. Bánatában a könyeit a leány nem sajnálja, mert a keszkenőjével letörölheti, de sajnálja az orcáját, hogy a bánat elhervasztja (l. 102, 119, 151). A bánat, a szomorúság rendes kifejezője a szemre és illetőleg az arcra mélyen lehúzott keszkenő, mintha arczát a világ elől a nő elakarná takarni. A távozó legény borral kínálja meg a leányt s kéri, hogy köszöntse fel. De a leány nagy bánatában lehúzza arczára keszkenőjét s nem tud egyebet mondani, minthogy térjen vissza szerencsésen s ne felejtse el (l. 141). Az arató leánynak ég a derekán levő keszkenője még pedig lánggal, a bánat miatt, hogy kedvese a múlt estve eltávozott (l. 124). A leány keszkenőt szokott ajándékozni a legénynek. Azt álmodá, hogy nála, a mi nagy baj, a keszkenőt kettő szakadva látta; a legény azt mondja erre: nem a keszkenőm, de a szíved van megszakadva, mert félsz, hogy elhagylak (l. 256). A leány szeretne tarka zsebkendő lenni a vár felett, a hol a szeretőjét egzerciroztatják (l. 312). A legény a leányt a keszkenőjéről ismeri, hogy az anyjához ütött (l. 249). Szép a bojtos keszkenő (l. 448.) A leány különben kendőt visel a fején, gyakran a derekán, a kezében, a hátán.

A *derékővnél* (cिंगătoare) fogva tartja a leányt a legény, mert az övvel bíró leányt úgy szereti, mint a mezőt a virágai-
val (l. 33). A leány szintén hevül a legényekért, a kik derekukon övvel járnak (l. 102.) A legény az öv kötése után ismeri meg a leány természetét (l. 249).

A *női inget* (ie) igen gyakran emlegeti a népdal. Szerelmet gerjesztő ruhadarab, a nő tetszetősebb, ha estve egy ingben és katrinczában a kapuban áll (l. 72). Bolondító a redős ing (l. 34, 378). A legény arra kérte a szeretőjét, hogy szénavirágból készítsen magának inget, hogy csak kizárólag neki tessenek, de ő szöszből és pamutból készítette azt, hogy mindenkinek tessenek (l. 245). A leány, ha gyászol, fehér ingét befeketíti, fekete varrással látja el (cerni). A legény azt mondja kedvesének, ne a feketített ingével gyászolja meg őt, hanem a szívével és a lelkével (l. 110). A táncz-

versekben is sokat evődnek a leány ingével, hogy pénzért, kukuriczáért, szalonnáért mással varratja (l. 427), hogy lyukas (l. 442) s hogy ünneplő ingét a leány a kemence mögött tartja (l. 443). A román leány legszebb ruhadarabja a *katrineza* (cätrintä) s mégis a szerelme nem sokat foglalkeztatja. Ugyan tetszetős tárgy (l. 72, 360, 426, 307). A *viganó* (viganä) úri viselet; a fersingnek is (rochie) kevés nyoma van a népdalban. (l. 13). A *kötényét* (surť) a leány szívesen oda adná a magának kinézett legényért (l. 9). A selyem és a karton kötény nagy divatban van (l. 433); a gúnydal azt a leányt, a ki selyem surezot visel, szívesen adná férjhez paphoz, a karton [kötényűt pedig valami úrhoz (l. 437), mert munkás emberhez nem való. Gúnyolják az izléstelenül öltözködő leányokat (l. 426), a kik elől hosszú kötényeket viselnek. A nők alsó inget *ingaljat* (poale) viselnek, a felső ingnek (ie) folytatásaként. A román közmondás: „hosszú ingalj, rövid ész“ (poale lungi și minte scurtă) megfelel a magyar: „hosszú haj, rövid ész“-nek. Az ingalj redőit a virágokhoz hasonlítja a dal (l. 39), (ca florile), azért a szerető azokról megismeri kedvesét (l. 34). A románban: „poale“ a testnek a csipőkön alóli részeit, a testalját is jelenti, a magyar kifejezés: „térden tartani“ valakit, román megfelelője „a 'l ține în poale“, „havasok alja“ („poalele muntilor“). A nő ott tartja a kedvesét. A nő felfogott inge aljában szokott hordani egyet s mást; oda dobják a gyümölcsöt; egy dal szerint a számóczát például, hogy kedvesét megétesse vele (l. 107). A katona arra kéri az anyját, hogy ingalját töltsse meg forintosokkal (zloți) s szabadítsa ki a katonaságból (l. 318). A táncszókban gúnyolják a nőket ha hosszú, vagy ha kurta, ha lyukas ingaljat viselnek (l. 443, 434, 426); a széles bő ingalj jó módra mutat (l. 445). A *mellény* (pieptar, laibër) báránybőrből, posztóból vagy vászonból készül, mindkettőt viselik nők és férfiak egyaránt, természetesen a nők a kivarrásra nagyobb gondot fordítanak. A szücsök színes selyem virágokkal szokták a bőrmellényt elkészíteni. A leány oda adná drága bőrmellényét, csak a kedvesét elnyerhesse általa (l. 9). Az anya szép bőrkötényt készített a leányának, hogy jobb házasságot tehessen (l. 74); a szép bőrmellény emeli a lány bájait (l. 371), különösen, ha

zsebbel van ellátva. A rest leányt gúnyolják, hogy selyemmel kivarrt bőrmellénye a tűzhely alatt hever (l. 448), hogy a bőrmellényes leányok mind görbehátúak (l. 430), a mi által a vagyonosabb leányokat csufolják ki; a törpe leány és a magas legényről éneklük, hogy az ennek csak a bőrmellényéig ér fel (l. 431). A szerelemre vágyódó leány a kakuknak finom selyemmel kivarrt mellényt készítene és kedvesévé tenné (l. 213). Ingerlő a leány, ha a kapuban vékonyka mellényben jelenik meg (l. 367). A *szoknyáról* (sugniță) alig tesz a népdal említést, a balladában inkább előfordul (l. 501).

Kiváló tulajdonság a leánynál a fürgeség, tánczban a könnyűség (ușoară). Tánczban tudják is, hogy a leány azért könnyű, mert bárányhúst és malacz oldalast evett (l. 364). A legény a kedvesét röpke, könnyű madárkának nevezi (l. 42, 379). A rest leányt azzal gúnyolják, hogy műves napon egész testében beteg, ünnepnapon könnyű, mint a tollu (l. 420).

Sokat evődnek a tánczban a leányok fehéritője (albeală) és *pirosítója* (rumeneală) miatt (l. 438). A leányok bár jól tudják, hogy sok megjegyzésnek teszik ki magukat, mégis kendőzik arcukat. Sok leánynál ez előfordul. A fiatal leányok még nem igen ismerik a kendőzés mesterségét, de előhaladottabb korban sokan a menyecskék közül is segítenek magukon, a hogyan lehet. Tetszetősek kívánnak lenni bármi áron. A legények sajnálatukat fejezik ki, hogy a szegény lányok mennyit fáradsanak, összejárják a határt kendőzésre alkalmas növényekért és mily bánatosak hozzá, ha úgy találják, hogy a csókahagyma (ceapa cioarii) elszáradt (l. 439). Mások áldják a boltokat, a melyek szereikkel annyi szép leányt csinálnak, némely arcra egy rossz forint árú festék is rámegey s az orra még se jut (l. 441). Szépnek is tartják a leányt, amikor arca ki van festve, de a festékhez szokott arcot, ha egyszer ki nem festik, hasonlít a kigyomlált szőlőföldhez (l. 439), vagy az ördöghöz (l. 440). Festett állapotjában a nő megér ötszáz forintot is, festetlenül nem ér két fillért sem (l. 440). A legényekátkozzák a patikákat, mert a nők, ha oda belépnek, rögvést a pirosító után kérdezősködnek, ha pedig mondják, hogy nincs vagy elfogyott, bánatosan jönnek ki (l. 439). Ezekkel szemben a leány nem jó

zavarba, a hűtlen kedvest azzal fenyegeti, hogy majd arczát Tordán a pirosítóba adja, olyan leány nem lesz több a világon, mint ő, s kapni fog szeretőt eleget (l. 236).

A román népdalban a kicsinyítés, a kényeztetés igen nagy szerepet játszik. Kedvesét a boldog szerelmes kényeztető szókkal halmozza el. Egy nép dalában sincs több kényeztető szó, mint a románban. Ide igtatok egy néhányat ebből a nemből eredetiben:

Fóie verde *aluniță*,
Cât am trăit pe *lumiță*,
N'am văzut verde *frunzuță*,
Ca la mândra 'n *grădiniță* . . .

A mi szóról-szóra azt mondja, hogy „zöld levél, mogyorócska, amióta a világoeskában élek, oly zöld levelecskét nem láttam, mint a rózsám kertecskéjében“ (l. 21).

Vagy:

Rujă creață *rujițiță*,
Măi bădiță *Niculiță*,
Când eși sara pe uliță
Flueră din *flueriță*,
Să eși și eu la *portiță*,
Să-ți mai dau a mea *guriță*.

(l. 49).

Szószerint: „Fodros rózsá, rózsácska, hé, bátyácska Miklóscs, amikor este az utczára kimégy, fujj a furulyácskádba, hogy magam is kijőjjek a kapucsákába, hogy átadjam még neked az én szácskámát“.

S végre:

Dragosteale *tinerete*
Nu să fac din *floricel*,
Ci din buză *subțirele*,
Și din grumazi: eu *mărgele*.

(l. 79).

„Az ifjúcska szerelmek, nem keletkeznek a virágoeskákból, hanem a „vékonyka ajkából és a gyöngyös nyakából“. — A román legény, ha szerelme tárgyáról szól, mindent kicsinyít, hogy édesebb, tetszetősebb, behizelgőbb legyen a szó.

Ezeknek előadása után nem lesz sem érdektelen, sem felesleges a kezem alatt levő gyűjteményből egy néhány leíró nép-

dalt prózában bemutatni, annak kimutatása végett, hogy a szerelmesek egymás testi bájai iránt miként képzelődnek. Ezek a román népköltészet valóságos drága gyöngyei. Mintha csak az „Énekek éneke“ költője szólalna meg bennük.

Ime egy néhány. A román legény a hazai román leányokról azt mondja:

„A hány erdélyi leány van, annak a szemöldöke mind fekete; csak kettőnek Harczóról aranysárga, hogy annál tetszetősebbek legyenek; arczuk rózsaszínbe futó fehér, mintha valami almácskák volnának; termetük sugár, minta gyűrűn volna keresztül húzva; járásuk ringó, kényes; nyakuk a gyöngygyel, mint az ég a csillagokkal; keblük az emlékekkel, mint a kert a virágokkal; hangjuk szerelmetesen esengő; lelkük vidám; mézes tóba itatott ajkuk vékony, hogy a esők azokról soha sem elég“ (l. 28).

„Bármily nagy is Románország (Oláhország), nincs oly szép leánya, mint a milyen az erdélyi leány. Bármit gondoljanak felőle s bármiként gyalázzák is, én a mikor rávetem tekintetemet dús keblére, elfog a vágy és sohajtok; a mikor látom selyemhaját, a vágy nagyon elnyom; a mikor látom szökés arcját, az utánna való vágy megöl. A mikor tánczba fölkészül, dagad a szived s a mig kivirágozza magát, utánna való óhajtsodban kész volnál meghalni (l. 31).

A legény a kedveséről így képzelődik:

„. . . Hogy hagynám el kedvesemet, a mikor én olyanra nem találok többé! Arcza rózsza, szemei mint a szeder, ajaka, mint a levél, hogy megrövidíti velük napjaidat . . . ne félj rózsám, a míg csak élek, szeretni foglak“ (l. 32).

„Sárgahajú nénikém, a te szád borillatú, karjaid, mint a rozsmaring illatoznak, fogaid drágakövek, gyöngyök és a szád kristálypohár“ (l. 20).

„Zöld levél, mogyoró, a mióta a világon élek nem láttam olyan szép zöld növényt, mint a rózsám kertjében. Ha havazik, ha eső veri, mindig szép és virágzó; ha havazik és a dér leforrázza, mindig szép és fodros, mint az én ügyes kedvesem“ (l. 21).

„Szépem, csöppecském, szemeid szemöldököd csodákat csinálnak; . . . te gyenge virágoeska, szemeid megbetegítenek,

szemöldököd ismét meggyógyítanak; szemeid megijesztenek, szemöldököd bátorítanak. . . . Szempilláid mint a fülemile tollai; a mikor lehúzod és felhúzod őket, megrontod szívemet; s le-döntesz a lábaimról“ (l. 24).

„Sugár természetű kedvesem, derék anyád lehetett, hogy oly szépnek szült; fekete kacsintós szemekkel, ámító szempillákkal és rászédő szájjal“ (l. 30).

„Drága lelkecském, Mariskám, az utánad való vágy beteggé tesz, iskolába nem mehetek. Rózsa arezod házasságra hív; fekete szemeid borzongással töltik testemet, és fehéres homlokod édességgel keblemet“.

„ . . . Semmire sem, csak Anna néne szájára vágyódom; szemei és ajkai megcsonkítják napjaimat“ (l. 37).

„Az este kimentem az utcára és rózsámat a kis kapuban láttam felkészülve, mint egy pávamadar. Az én kedvesem egyedüli a földön, mint a hold az égen. Haja lágy selyem, mint mikor a len virágzik; drágasággal felékesítve, hogy mindenki által szeretve legyen“ (l. 36).

„A sok gyöngyű kedvesem a völgyi és a havasi apró virágok illatát árasztja el; a másik, a kevesebb gyöngyű a havasi és a völgyi nagyobb virágokként illatozik“ (l. 36).

„Jól áll az égnek a hold, mint a rózsámnak a fején a koszorú; jól áll az égnek a sok fényes csillag, ép úgy, mint rózsámnak a sok gyöngy; ajkai, mint a rózsák; köntöse, mint a virág; areza, mint a papír oly tiszta, írni lehetne reá“ (l. 39).

A leány sem marad hátrább a kedvese leírásában, úgy szólva vetélkedik ebben a legénnyel:

„Az én kedvesem fiatal, mint egy gyermek; szép, mint a rózsa. Mikor esténként a kapuban látom, mintha harmatos rózsavirágot látnék; mikor este a holdvilágnál látom, mintha koszorúból való virág volna; a mikor a csillagok fényénél látom, mintha gyöngyökkel felékesített keresztet látnék“ (l. 40).

„Az én kedvesem fiatal kölyök, még a bajusza sem szökött ki, — olyan mint egy rózsaszál, arezából vér esöpög, a mikor látod a lelked sír bele. Areza rózsa, alakja rozmaring, mint a napra néző fenyő olyan szép ő; mint a havasban a magas fenyő, olyan előkelő az én kedvesem“ (l. 39).

„ . . . Most vigan élek, mellettem van a kedvesem. A mikor vasárnaponként látom, csakhogy a szívem meg nem szakad; a mikor hajadon fővel látom, mint ha úrfi volna ő, azt gondolom; haja lenyirva; nincs olyan legény a faluban, mint ő, az ő arca mintha csak tejhab volna olyan“ (l. 37).

„Szeretem a mezőt, ha virágos, a bátyát, ha nővérei vannak; szeretem a mezőt s őt fodros hajával a tánczban, mert bisziok illatú“ (l. 34).

„A hegy bármily menedékes, nincs több olyan legény, mint az én kedvesem, sem a faluban, sem a városban, csak a balászfalvi iskolában van egy. Jaj de szép, nem tudom mi tevő legyek vele? Rózsát csinálnék belőle, ablakomba, hogy mindig virágozzék; félek, hogy a rózsafát megrázzák, elvesztem őt s az én szívem nagyon elszomorodik“ (l. 30).

„Sokat pirongat anyám, hogy hagyjak fel esténként az utczával . . . nem tudom megtenni, mert bármily nagy is a falu, senkinek sincs olyan kedvese, mint nekem. De mégis van a havasban egy fenyő, zöld lombjaival, a mi szép: de a havasi fenyő sem éri utól szépségben őt, mert ág-bogas, s nem olyan sugár, mint a kedvesem“ (l. 29).

„Rózsaszál . . .” nem láttad-e valahol az én szeretőmet? — Lehet, hogy láttam, de nem ismertem fel. Könnyen ismerhettél volna reá, mert az én szeretőm romános eszimat visel, brassói harisnyával; ujjai gyűrűsek, ajkai vékonyak, szája édes, mint a lépes méz“ (l. 23).

„Hej Miklós, páva fióka, jó bort termő vidékről; hajfürtöd gyűrűs; szád lépes méz, ajkaid töményvirág . . .“ (l. 21).

„A mióta az anyám szült, nem volt fogalmam az édességről, a míg karjaim közé nem zártam a szép arcú ifjút; színe rózsaszín, te mint a bazsarózsa. A mikor hozzám ér, szívem lánggra lobban, mikor rám veti tekintetét, szívem, mintha megszakadna!“ (l. 22).

„Szeretem az ekét az eleibe fogott hat ökrrel, de jobban szeretem azt, aki az ökröket hajtja. Ostorát büszkén a fél kezében tartja és a szívéből kiált!“ (l. 27).

Ezekhez hasonló számos népdal dicsőíti a szerelmesek szépségeit, bájait.